

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA ŠOLSTVO, ZNANOST IN ŠPORT

INFORMATIVNI BILTEN ZA POUČEVANJE DRŽAVLJANSKE VZGOJE

letnik I, številka 2 (april 2003)

glavni in odgovorni urednik:

mag. Mitja Sardoč, Pedagoški inštitut

uredništvo:

*dr. Andreja Barle-Lakota, dr. Janez Justin, Tatjana Jurkovič, Liana Kalčina,
dr. Janez Krek, Urška Margan, dr. Vida A. Mohorčič Špolar*

izdajatelj:

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport

KAZALO

Šolski kurikulum in diferenciacija:

Državlјanska kultura – izbirni predmet v 9-letni osnovni šoli	3
Knjižne novosti (knjižne zbirke, monografije, tematske številke)	6
»Izide v kratkem« (publikacije v pripravi)	9
Knjige o državljanski vzgoji (izbor iz tuje znanstvene in strokovne literature)	10
Projekti s širšega področja državljanske vzgoje	12
Novice in obvestila	14

Informativni bilten za poučevanje državljanske vzgoje izdaja Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. Informativni bilten izhaja v okviru sodelovanja v drugi fazi projekta Sveta Evrope »Izobraževanje za demokratično državljanstvo« (2001-2004) ter strokovnega sodelovanja s Pedagoškim inštitutom.

Informativni bilten je namenjen učiteljem *državljske vzgoje in etike, državljanske kulture* ter ostalih družboslovnih predmetov v osnovni in srednji šoli, strokovnjakom iz fakultet in raziskovalnih inštitutov ter študentom, strokovnjakom ter svetovalcem na javnih zavodih, nevladnim organizacijam, ki so aktivne na področju izobraževanja za človekove pravice in državljansko vzgojo kakor tudi vsem tistim, ki jih širše področje izobraževanja za demokratično državljanstvo še posebej zanima. Informativni bilten vsebuje informacije in krajše prispevke o

- novostih na področju poučevanja državljanske vzgoje;
- priporočilih ter strategijah domačih in mednarodnih organizacij na področju izobraževanja za demokratično državljanstvo;
- raziskovalnih in razvojnih ter ostalih programih in projektih;
- primerih dobre prakse;
- knjižnih novostih v Sloveniji in mednarodnem prostoru;
- seminarjih in konferencah, stalnemu strokovnemu spopolnjevanju ter posvetih in delavnicah na področju državljanske vzgoje in izobraževanje za človekove pravice;

ter mnenja, stališča in predloge.

Informativni bilten izhaja *trikrat letno* (april, september, december). Na bilten se lahko naročite po elektronski pošti na naslov: mitja.sardoc@guest.arnes.si. Če biltene na želite več prejemati, pošljite obvestilo na isti naslov. Na voljo je v obliki elektronskega informativnega biltene ter na spletnih straneh MŠZŠ: <http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/mednarodno/solstvo/se.asp>.

Prispevke ali predloge za vključitev v *Informativni bilten za poučevanje državljanske vzgoje* pošljite na naslednji naslov:

mag. Mitja Sardoc, Pedagoški inštitut, Gerbičeva 62, 1000 Ljubljana
tel.: 01 4201 240, faks: 01 4201 266, el. naslov: mitja.sardoc@guest.arnes.si

---

ŠOLSKI KURIKULUM IN DIFERENCIACIJA: DRŽAVLJANSKA KULTURA – IZBIRNI PREDMET V 9-LETNI OSNOVNI ŠOLI

Enake možnosti, diferenciacija in izobraževanje za demokratično državljanstvo

Eden od najpomembnejših ciljev reforme javnega sistema edukacije v Sloveniji je bil zagotovitev določenih temeljnih pravic povezanih z izobraževanjem vsem učencem ne glede spol, socialno in kulturno poreklo, veroizpoved, narodno pripadnost, telesno in duševno konstitucijo itd. Med osnovne pravice učenca v osnovni šoli, ki jih zagotavlja zakonodaja osnovnošolskega izobraževanja v Sloveniji, je izpostavljeno tudi, »da se pri pouku upošteva njegova radovednost ter razvojne značilnosti, predznanje in individualne posebnosti« (*Pravilnik o pravicah in dolžnostih učenca v osnovni šoli*), ki jih učenec uresničuje tudi v okviru izbirni predmetov, sistemski novosti v 9-letni osnovni šoli.

*Izbirni predmeti v tretjem vzgojno-izobraževalnem obdobju 9-letne osnovne šole so nov način prilagajanja prenovljene osnovne šole individualnim razlikam in interesom učencev. Mehanizem diferenciacije na podlagi izbirnih predmetov predstavlja učinkovito obliko kurikularne diferenciacije učencev v mnogih izobraževalnih sistemih razvitih držav, tako v Sloveniji kakor tudi v ostalih demokratičnih in liberalnih družbah. Med izzive in zahteve, ki na določen način pravzaprav opredeljujejo samo demokratično naravo sistema javnega edukacije kot ene od najpomembnejših sodobnih institucij, sodi tudi uresničevanje načela »možnosti izbire« (Krek (ur.), 1995: 24) za učence, kar je tudi eden od temeljnih ciljev *Izhodišč za kurikularno prenavo*.*

Eno od najpomembnejših skupnih točk znanstvenih in strokovnih razpravah na področju kurikularne teorije (»curriculum studies), politične filozofije ter sociologije vzgoje o šolskih sistemih ter izobraževalnih politikah (Arnot in Dillabough, 2000; Audigier, 1996; 1999; 2002; Callan, 1997; Crick, 2000; Curren, 2000; Feinberg, 1998; Galston, 2002; Gutmann, 2001; Hahn, 1998; Ichilov, 1998; Macedo, 2000; Tomasi, 2001; etc.), predstavlja izpostavljanje vse večjega pomena izobraževanja za demokratično državljanstvo znotraj javnega sistema edukacije tako tako na ravni splošnih načel vzgoje in izobraževanja ter znotraj šolske zakonodaje, kakor tudi oblikovanje vsebinskega okvira znotraj kurikula javnega sistema vzgoje in izobraževanja, kjer se bodo učenci učili o osnovnih načelih demokratične politične ureditve, človekovih pravicah, strpnosti, življenju v skupnosti, itn.

Vprašanje izobraževanja za demokratično državljanstvo v sistemski in kurikularni prenovi javnega sistema edukacije v Sloveniji ni predstavljalo obrobne in sekundarne vprašanja, ampak je bilo vpisano v samo središče razprav o vlogi javnega sistema edukacije v demokratični politični ureditvi. V okviru predmetnika 9-letne osnovne šole, ki določa tudi letno in tedensko število ur pouka posameznega predmeta oz. predmetnega področja, so vsebine povezane z izobraževanjem za demokratično državljanstvo ter izobraževanjem za človekove pravice znotraj šolskega kurikula, poleg obveznega predmeta *državljska vzgoja in etika*, ki se poučuje v 7. in 8. razredu 9-letne osnovne šole, prisotne tudi znotraj izbirnega predmeta *državljska kultura*.

Državljska kultura

Izbirni predmet *državljska kultura* je enoletni izbirni v 9. razredu osnovne šole, ki sodi v družboslovno-humanistični sklop izbirnih predmetov kurikula zadnjega triletja vzgojno-izobraževalnega obdobja 9-letne osnovne šole. Namenjena mu je 1 ura pouka tedensko (32 ur letno). Predmet *državljska kultura* se navezuje na obvezni predmet *državljska vzgoja in etika*, ki tvori sestavni del osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. Predstavlja poglobljanje, nadgradnjo in razširitev vsebin, pojmov in problemskih sklopov iz obveznega predmeta, vendar je glede na cilje in vsebinsko zasnovano samostojna in zaključena celota. Učni načrt izbirnega predmeta *državljska kultura* sestavljajo trije vsebinski sklopi:

- a) Demokracija, politična ureditev in institucije
- b) Otrokove in človekove pravice
- c) Enakost in različnost

Združuje spoznavanje temeljnih dokumentov, listin in dogodkov, ki so vezani na pojem človekovih in otrokovih pravic, na družbeno, medkulturno, politično in splošno civilizacijsko tematiko ter obravnavo tako domačih kot mednarodnih aktualnih dogodkov in njihovih odmevov (medijskih sporočil). Predmet *državljska kultura* temelji na spoznavanju in razumevanju lastne nacionalne in kulturne tradicije, hkrati pa učence z medkulturnimi primerjavami seznanja z drugimi kulturami in družbenimi ureditvami, ter jih vzgaja za medsebojno strpnost ter spoštovanje različnosti. *Državljska kultura* omogoča spoznavanje najpomembnejših državnih in mednarodnih družbenih in političnih institucij, hkrati pa pri učencih razvija pripravljenost za odgovorno ravnanje v demokratični družbi, v šolski in lokalni skupnosti. Delo pri predmetu prispeva k razvijanju avtonomnega in kritičnega dojetanja aktualnih problemov, razpravljanju o njihovih rešitvah, k razvijanju tolerantnosti, strpnosti in odprtosti ter sprejemanju in razumevanju različnosti.

Najpomembnejši cilji pri izbirnem predmetu *državljska kultura* so predvsem razvijanje refleksivnega in dejavnega odnosa do individualne, nacionalne in kulturne identitete sebe in drugih; spoznavanje temeljnih načel, pojmov in vrednot, ki označujejo naravo demokratične ureditve in spoznavanje nastanka modernih oblik družbenega življenja; razvijanje strpnosti do različnih kulturnih, verovanjskih in vrednotnih sistemov posameznikov ali družbenih skupin in razumno razreševanje medosebnih in družbenih konfliktov; spoznavanje najpomembnejših mednarodnih organizacij ter spoznavanje temeljnih dokumentov in listin o človekovih in otrokovih pravicah; razvijanje demokratične komunikacijske kulture (oblikovanje, izražanje in utemeljevanje lastnih in tujih stališč, mnenj in nazorov, ter iskanje konsenza); razvijanje socialnih veščin, kot so npr. sodelovanje pri odločanju, aktivno vključevanje v ožjo in širšo skupnost; razvijanje sposobnosti za konstruiranje glediščnih točk in perspektiv pri opazovanju družbenih pojavov in medijskih sporočil ter njihovo kritično razčlenjevanje; razvijanje avtonomnega, kritičnega in refleksivnega mišljenja; prepoznavanje različnih pojavnih oblik nepravilnosti, neenakosti in diskriminacije, pristranskosti, stereotipov in predsodkov ter prepoznavanje kršitev posameznih pravic v konkretni situaciji.

V ospredju je povezovanje vsebin iz različnih predmetov ali predmetnih področij osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja. Medpredmetne povezave tako po obsegu kot tudi po razporeditvi načrtovanih vsebin in ciljev predstavljajo pomemben dejavnik pri uresničevanju minimalnih in temeljnih standardov znanj. Prav zaradi tega je nedvoumna

prednost izbirnega predmeta *državljska kultura* njegova *interdisciplinarnost*. *Načelo interdisciplinarnosti*, in doseganje večje stopnje povezanosti med disciplinarnimi znanji je v okviru kurikularne prenovе slovenskega šolstva eden od najpomembnejših vidikov razvoja kurikula 9-letne osnovne šole.

Zaključek

Prav s pripravo ustreznega kurikula tako v okviru predmetnika obveznih predmetov kakor tudi v okviru izbirnih predmetov znotraj osnovnošolskega družboslovnega izobraževanja in njegovo implementacijo ter zagotovitvijo vzgojno-izobraževalnega dela v slovenskem osnovnošolskem izobraževanju, ki temelji na *načelu enakih možnosti*, kjer se dopolnjuje »zahteva po kvaliteti in poglobljenosti, povezana z diferencirano ponudbo na vseh stopnjah, ki omogoča uresničevanje pravice do izbire različnih izobraževalnih poti in vsebin« (Krek (ur.), 1995: 16), predstavljata tako *državljska vzgoja in etika* kakor tudi izbirni predmet *državljska kultura*, ki vključujeta izobraževanje za demokratično državljanstvo, učenje človekovih pravic in pluralnosti vrednot ter spodbujata aktivno vključevanje učencev v šolsko življenje, enega temeljnih sistemskih, vsebinskih in pedagoških vidikov prenovljenega slovenskega šolstva.

LITERATURA

- Audigier, F., Lagelée, G. (1996). *Education civique et initiation juridique dans les collèges*. Paris: INRP.
- Audigier, F. (1999). *L'éducation à la citoyenneté*. Paris: INRP.
- Audigier, F. (2002). *Osnovni koncepti in temeljne kompetence izobraževanja za demokratično državljanstvo*. Ljubljana: IDC Sveta Evrope in i2/Civitas.
- Callan, E. (1997). *Creating Citizens: Political Education and Liberal Democracy*. Oxford: Oxford University Press.
- Crick, B. (2000). *Essays on Citizenship*. London: Continuum.
- Curren, R.R. (2000). *Aristotle on the Necessity of Public Education*. New York: Rowman & Littlefield.
- Feinberg, W. (1998). *Common Schools/Uncommon Identities: National Unity & Cultural Difference*. New Haven: Yale University Press.
- Galston, W.A. (2002). *Liberal Pluralism: The Implications of Value Pluralism for Political Theory and Practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gutmann, A. (2001). *Demokratična vzgoja*. Ljubljana: SDRŠP/i2 (zbirka CIVITAS).
- Krek, J. (ur.) (1995). *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport.
- Macedo, S.J. (2000). *Diversity and Distrust: Civic Education in a Multicultural Democracy*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Sardoč, M. (2001). *Državljska kultura*. Učni načrt za izbirni predmet v 9-letni OŠ. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport. (<http://www.mszs.si>)
- Tomasi, J. (2001). *Liberalism Beyond Justice: Citizens, Society, and the Boundaries of Political Theory*. Princeton: Princeton University Press.

pripravil:
mag. Mitja Sardoč (Pedagoški inštitut)

KNJIŽNE NOVOSTI
(knjižne zbirke, monografije, tematske številke)

TEMATSKE ŠTEVILKE ZNANSTVENE IN STROKOVNE PERIODIKE

Revija *The School Field: International Journal of Theory and Research in Education* je v letu 2002 (letnik XIII) izdala tri tematske številke s širšega področja državljanske vzgoje in izobraževanja za človekove pravice.

Redefining Citizenship Education: Common Parallels and Challenges

(David Kerr in Mitja Sardoč (ur.))

Avtorji prispevkov: David Kerr in Mitja Sardoč, Walter C. Parker, Harry Brighouse, Madeleine Arnot & Jo-Anne Dillabough, Carole L. Hahn, Diane E. Hess, Ian Davies in Sylvia Hogarth, Ted Huddleston, Don Rowe.

Human Rights, Inclusion and Education

(Mitja Sardoč in Andreja Barle-Lakota (ur.))

Avtorji prispevkov: Mitja Sardoč in Andreja Barle-Lakota, Stephan Klasen, Michael Peters, Idil Boran, Douglas Hodgson, Zdenko Kodelja, George Andreopoulos, François Audigier.

Citizenship Education, Political Theory and Their Reflection in Language

(Igor Ž. Žagar (ur.))

Avtorji prispevkov: Igor Ž. Žagar, Monica Heller, Harvey Siegel, Jef Verschueren, Katrijn Maryns, Rastko Močnik, Janez Justin, Igor Ž. Žagar, Janez Justin, Darko Štrajn.

KNJIGE

POLITIČNA KULTURA NA PREHODU V DEMOKRACIJO

dr. Janez Kolenc

Ljubljana: i2, družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje (2002)

Knjiga **Politična kultura na prehodu v demokracijo** (Primer Slovenije) predstavlja teoretično, raziskovalno in praktično politično študijo primera. Avtor se v sociološkem jeziku loteva vprašanj politične kulture in demokracije tako, da jih poveže z zgodovinsko in mednarodno-primerjalno analizo slovenskega prehoda v demokratični politični sistem. Interpretativni okvir pričujoče knjige predstavlja teorija komunikativnega delovanja Jürgena Habermasa, znotraj katerega avtor pojasnjuje specifičen reformni prehod Slovenije iz avtoritarne v parlamentarni režim. Racionalizacija in modernizacija družbenega in političnega življenja v Sloveniji je pot po kateri se morajo, po avtorjevem mnenju, spustiti akterji, če želijo ohraniti priborjeno subjektiviteto v vsakdanjih političnih razpravljanih. Hkrati pa je to tudi pot po kateri se bo ohranila mednarodno politično priznana državnost slovenskega naroda. V mednarodno-primerjalni analizi Slovenije z južno-vzhodnimi in zahodnimi evropskimi državami avtor ugotavlja, da je Slovenija, kljub bremenom zgodovinske preteklosti, že dosegla in preseгла prag demokracije, ki pa še ni povsem

konsolidirana. Največji primanjkljaj se čuti pri razvoju intermediarnih struktur oz. pri razvoju ustanov agregacije in artikulacije družbenih in političnih interesov (ruralnih interesov, interesov delodajalcev, sindikatov in sploh ustanov civilne družbe). Zaradi tega je tudi zaupanje državljanov v demokratične politične ustanove v upadanju.

NASILJE- NENASILJE

Priročnik za učiteljice, učitelje, svetovalne službe in vodstva šol

Doroteja Lešnik Mugnaioni (urednica)

Klavdija Aničić, Maja Plaz, Nataša Vanček, Tatjana Verbnik Dobnikar, Špela Veselič, Katja Zabukovec Kerin (avtorice)

Ljubljana: i2, družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje (2002)

Kako konflikte reševati na nenasilen način in kako se spoprijeti z nasiljem v šolah sta vprašanji, ki si ju zastavljajo avtorice priročnika *Nasilje-Nenasilje*. Priročnik je namenjen tako učiteljicam in učiteljem kot tudi šolskim svetovalnim službam in vodstvom šol. Na aktualne dileme v zvezi z nasiljem v šolah poskuša odgovoriti celovito s konkretnimi primeri vaj, delavnic in svetovalnega dela. Priročnik obravnava različne oblike nasilja, ki se dogajajo v šoli in na šolskem dvorišču, na poti v šolo ali domov ter v družinskem krogu. Priročnik vključuje predvsem problematiko nasilja v šoli (tudi nasilja, s katerim se srečujejo otroci s posebnimi potrebami), vendar tudi vrstniškega nasilja, nasilja nad ženskami in nasilja nad otroki v družini ter spolnega nasilja. Z vsemi naštetimi vrstami nasilja se na neposreden ali posreden način srečujejo zaposleni na šolah in vse te vrste vplivajo na odnose, vedenje in uspešnost učencev ter učenk v šoli.

Avtorice imajo dolgoletne izkušnje z žrtvami in povzročitelji nasilja, ki so jih pridobile, ko so delale v nevladnih organizacijah. Predstavile so različne pristope za delo v razredu, svetovalne pogovore in oblikovanje šolskih strategij, ki temeljijo na popolnem nesprejemanju nasilja. Delo dopolnjujeta dve prilogi: *Nasilje in izrazoslovje* ter *Seznam nekaterih vladnih in nevladnih organizacij ter institucij, ki lahko pomagajo*. Publikacija *spodbuja šole k oblikovanju nenasilne šolske klime* in k sodelovanju z drugimi (predvsem nevladnimi) institucijami, ki se ukvarjajo z nasiljem.

ZDEJ SMO OD TU –A SMO ŠE ČEFURJI?

dr. Alenka Kobolt

Ljubljana: i2, družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje (2002)

Knjiga *Zdej smo od tu – a smo še čefurji?* je rezultat mednarodnega znanstvenega projekta »Starati se v tuji kulturi«, ki je zajel štiri dežele: Nemčijo, Španijo, Slovenijo in Turčijo. Vprašanje preseljevanje obravnava na družbeni in osebni ravni in omogoča opredeljevanje posebnosti položajev priseljenih v zajetih deželah. V šestdesetih letih smo (takrat še v skupni državi) načrtno iskali delavce iz drugih republik. Takratna politika je tem priseljenim namenjala kar veliko pozornosti. Se je z osamosvojitvijo njihov položaj spremenil? Taka in podobna vprašanja smo si v raziskavi postavljali. Pri iskanju odgovorov smo se usmerili na pripovedi sobesednikov, ki v Sloveniji živijo trideset in več let.

Knjiga je namenjena *učiteljem in učiteljicam, politikom, novinarjem, študentom* in širši strokovni javnosti, ki jo zanima položaj priseljencev. Vse od leta 1987, ko je izšla knjiga dr. Silve Mežnarič »Bosanci – A kuda idu Slovenci Nedeljom«, ni izšla o tej problematiki nobena podobna publikacija.

Naslov založnika: **i2**, družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d.o.o., Koprška 94, 1000 Ljubljana, tel: 01/257 62 49, fax: 01/257 41 64, e-mail: i2-lj@amadej.si, internet naslov: <http://www.i2-lj.si>

DOKUMENTI ČLOVEKOVIH PRAVIC Z UVODNIMI POJASNILI

Miro Cerar, Jon Jamnikar in Maja Cerar (ur.)

Izšlo v sozaložbi Mirovnega inštituta in Amnesty International Slovenije (2002), slovensko-angleška izdaja, 823 strani.

Knjigo Dokumenti človekovih pravic z uvodnimi pojasnili sta skupaj izdala jo Amnesty International in Mirovni inštitut, z namenom pomagati vsem, ki se pri svojem študiju ali delu srečujejo z vprašanji človekovi pravic ter vsem ostalim, ki želijo obogatiti svoje znanje s tega področja. Razdeljena je na uvodna pojasnila in dokumente. Uvodna pojasnila so prispevali ugledni slovenski pravniki in politologi: Matej Accetto, Miro Cerar, Peter Grilc, Arne Mavčič, Anton Perenič, Klemen Podobnik, Petra Roter, Jernej Rovšek, Zlatko Šabič in Dean Zagorac. V njih so predstavili naravo in pomen človekovih pravic, temeljne mednarodnopravne in nekatere slovenske mehanizme varstva človekovih pravic ter pomen mednarodnih nevladnih organizacij za človekove pravice. V drugem delu je objavljen sistematičen izbor več kot tridesetih najpomembnejših univerzalnih in regionalnih dokumentov človekovih pravic. Vsi dokumenti so objavljeni dvojezično: v angleškem jeziku in v slovenskem prevodu.

ETIČNA IN DRŽAVLJANSKA VZGOJA V OSNOVNI ŠOLI

mag. Tatjana Devjak

Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo (2002)

Iz recenzije dr. Bogomirja Novaka:

Pred nami je nov priročnik za učitelje etike in družbe, verstva in etike in državljske vzgoje v zadnjih razredih osemletke in devetletke. Delo Tatjane Devjak je pomoč učiteljem, ki so zadolženi za poučevanje predmetov, vendar pa jim to ali ne leži, ker niso zanj dovolj kvalificirani ali pa bi poleg svoje kvalificiranosti želeli biti še bolj strokovno usposobljeni. Tem učiteljem učni načrti s cilji pouka, katalog znanja in učbenik niso zadostna učna sredstva. Slovenski trg razpolaga s strokovno literaturo o državljski vzgoji, etiki in religiji. Ker pa je mag. Tatjana Devjak sama poučevala etiko in družbo v osnovni šoli, je v delu *Etična in državljska vzgoja v osnovni šoli* zbrala takšne posebne teme, ki učiteljem treh predmetov kar najbolj olajšajo delo pri zbiranju informacij in jih spodbujajo, da primerjajo učne vsebine, metode poučevanja in cilje pouka pri nas s cilji, metodami in vsebinami v drugih evropskih državah kot so Velika Britanija, Wales, Nemčija, Norveška, Bavarska.

Priročnik učitelje teh predmetnih področij temeljito pouči o naslednjih aktualnih temah: Etika in morala v odnosu do človeka, 2. Odnos znanost – etika, 3. Vrednote. 4. Teorije

moralnega in socialnega razvoja, 5. Šola kot nosilka edukacije, njene naloge in problemi, 6. Politični pogledi na državljanstvo in državljsko vzgojo, 7. Pregled in analiza učnih načrtov etične in državljanske vzgoje, 8. Evropski koncept kakovostne "vzgoje za demokracijo". Avtorica v knjigi ne razpravlja le o treh predmetnih področjih, ampak tudi o javni šoli, možnosti njene nevtralnosti, o modernih in postmodernih konceptih vzgoje in izobraževanja ter vrednot, modelih učenja, idealnem modelu učitelja. Danes ni več diskusije za in proti uvajanju navedenih predmetov v osnovni šoli, ki so motivirale nastanek tega priročnika, vendar pa razložene teme omogočajo veliko diskusije o predpisanih temah v razredih.

Priročnik *Etična in državljanska vzgoja* ima 35 tabelaričnih prikazov naštetih tematskih področij in je dobrodošel tistim učiteljem treh predmetnih področij, ki na osnovi vpogleda v stanje vsaj enega od njih v drugih evropskih državah želijo poglobljeno, kritično in dialoško poučevati predpisane vsebine, kakor tudi dodajati nove in si pridobiti prožnejši odnos do njih. Priročnik je didaktično zanimiv po pregledu metod in tehnik poučevanja ter možnosti povezovanja s stili. Obenem so pregledi dobrodošli tudi načrtovalcem sprememb učnih načrtov za ta predmetna področja, ker se na osnovi primerjave prepričajo, v čem bi se jih dalo še posodobiti.

SPLETNE STRANI

Spletna stran organizacije iz Velike Britanije *Citizenship Foundation* vsebuje številna raziskovalna orodja s področja teorije državljanstva in državljanske vzgoje. Posamezni deli so namenjeni tudi podpori poučevanju državljanstva v medijih in tiskanih medijih.

Naslov spletne strani: www.citfou.org.uk

»IZIDE V KRATKEM« (publikacije v pripravi)

PRIROČNIK ZA UČITELJE DRŽAVLJANSKE VZGOJE IN ETIKE

sedmi razred devetletke in sedmi razred osemletke

Založba i2 bo v okviru sodelovanja s skupino strokovnjakov iz Pedagoškega inštituta, ki jo vodi prof. dr. Janez Justin izdala priročnik za učitelje državljanske vzgoje in etike, ki vsebuje komplet didaktičnih idej za poučevanje *državljske vzgoje in etike*. Priročnik, ki je tesno vezan na učbenik in posebej upošteva dejstvo, da bodo učitelji dosežke učencev ocenjevali, bo izšel jeseni 2003. Komplet je nastal v okviru raziskovalne naloge, ki se je ukvarjala s specialno didaktiko tega predmeta. Posebnost tega kompleta je, da so didaktične ideje zapisane ob robu posameznih strani v učbeniku. Gre torej za konkretne izpeljave posameznih delov vzgojnoizobraževalne vsebine. Tako te ideje niso splošni in prazni didaktični obrazci. Čisto konkretno nam predlagajo, kako v razredu izpeljati nek del izobraževalne in vzgojne vsebine. Na vsaki strani priročnika bodo učitelji našli stran iz učbenika, zraven pa didaktične ideje o tem, kako učencem olajšati nek zahteven pojem, ki ga učbenik uvaja, kako zbuditi učenčevo motivacijo ob nekem vprašanju, ki ga učbenik zastavlja, kako premagati predsodke, ki so se v zvezi z nekaterimi temami razvili pri učencih. **Posebej bodo izpostavljena navodila za ocenjevanje dosežkov učencev pri predmetu: kriteriji za ocenjevanje, vzorci vprašanj in nalog, primeri dobre in manj**

dobre prakse. Pomemben del priročnika bodo napotki, ki učitelju olajšajo medpredmetne povezave, informacije o dodatnih virih za učitelje in učence (seznam pisnih virov, multimedijjskih pripomočkov – videokasete, CD-ROMI – ter uporabnih spletnih strani). Priročnik bo vključeval primere didaktičnih izpeljav večjih vsebinskih enot in vzorce nalog ter vprašanj, s katerimi lahko učitelji preverjajo ter ocenjujejo dosežke učencev.

Naslov založnika: **i2, družba za založništvo, izobraževanje in raziskovanje d.o.o.**, Koprška 94, 1000 Ljubljana, tel: 01/257 62 49, fax: 01/257 41 64, e-mail: i2-lj@amadej.si, internet naslov: <http://www.i2-lj.si>

KNJIGE O DRŽAVLJANSKI VZGOJI (izbor iz tuje znanstvene in strokovne literature)

James Arthur in Richard Bailey (2000). *Schools and Community: The Communitarian Agenda in Education*. London: Falmer Press.

Luciano Corradini in Giuseppe Refrigeri (ur.) (1999). *Educazione civica e cultura costituzionale: La via italiana alla cittadinanza europea*. Bologna: Il Mulino.

Claudine Leleux (2000). *Éducation à la citoyenneté*. Bruxelles: Editions De Boeck.
Pričujoča knjiga (v francoskem jeziku) vsebuje praktične primere ter posamezne priprave za številne učne enote s področja etične vzgoje v osnovni šoli.

Council of Europe Publishing (2000). *Concepts of Democratic Citizenship*. Strasbourg: Council of Europe.

Vsebuje prispevke, ki so jih napisali: *Jean-Paul Harpes, Elizabeth Meehan, Jean-Marc Ferry, Alain Renaut, Rudolf M. Rizman, Péter Kovács, and Hans Köchler.*

Council of Europe Publishing (co-ordinated by Jean Carpentier) (2001). *The Emergence of Human Rights in Europe: An Anthology*. Strasbourg: Council of Europe.

Stephen Macedo & Yael Tamir (2001). *Moral and Political Education*. New York: New York University Press (NOMOS XLIII).

Vsebuje prispevke, ki so jih napisali: *Stephen J. Macedo, Amy Gutmann, Christopher L. Eisgruber, Michael W. McConnell, Nancy L. Rosenblum, John Tomasi, Peter de Marneffe, Harry Brighouse, Rob Reich, James G. Dwyer, Randall Curren, Lawrence Blum, William A. Galston, Anita L. Allen, Andrew Valls.*

Jeff Spinner-Halev (2000). *Surviving Diversity: Religion and Democratic Citizenship*. Baltimore and London: The Johns Hopkins University Press.

Audrey Osler and Kerry Vincent (2002). *Citizenship and the Challenge of Global Education*. Stoke on Trent, UK: Trentham Books.

A. Belden Fields and Walter Feinberg (2000). *Education and Democratic Theory: Finding a Place for Community Participation in Public School Reform*. New York: SUNY.

Rob Reich (2002). *Bridging Liberalism and Multiculturalism in American Education*. Chicago & London: Chicago University Press.

Randall Curren (2000). *Aristotle on the Necessity of Public Education*. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

David Lambert & Paul Machon (eds.) (2001). *Citizenship Through Secondary Geography*. London: Routledge/Falmer.

Knjiga vsebuje prispevke, ki so jih napisali *Bill Marsden, Michael Williams, Frances Slater, Graham Butt, John Morgan, Crispin Jones, Gwyn Edwards, Paul Machon and David Lambert, John Huckle, Ros Wade, Mary Biddulph*.

Lynn Davies (2000). *Citizenship Education and Human Rights Education: Key concepts and debates*. The British Council.

To poročilo predstavlja pregled nekaterih temeljnih vprašanj in razprav, ki povezujejo državljansko vzgojo in izobraževanje za človekove pravice v Veliki Britaniji. Posebna pozornost je namenjena implementaciji tako državljanske vzgoje kot tudi pouka o človekovih pravicah.

Leena Chauhan (2000). *Citizenship Education and Human Rights Education: Developments and Resources in the UK*. The British Council.

Pričujoča knjige prinaša seznam številnih organizacij ter posameznikov, ki so aktivni na širšem področju poučevanja državljanske vzgoje in izobraževanja za človekove pravice.

Lynn Davies (2000). *Citizenship Education and Human Rights Education: An International Overview*. The British Council.

Citizenship: A Scheme of Work for Key Stage 3 (2002). London: Qualifications and Curriculum Authority.

Citizenship: A Scheme of Work for Key Stage 4 (2002). London: Qualifications and Curriculum Authority.

Oba didaktična kompleta za poučevanje državljanske vzgoje v osnovni šoli vsebujeta sklop didaktično artikuliranih enot iz učnega načrta za državljansko vzgojo v Veliki Britaniji. Skupaj s priročnikom za učitelje in gradivom za obravnavanje vsebin povezanih s problematiko državljanske vzgoje tudi pri drugih predmetih iz osnovnošolskega kurikula tvorita pričujoča didaktična kompleta uporabno in priročno gradivo za poučevanje državljanske vzgoje.

ELEKTRONSKI VIRI

UNESCO, Education Sector (Documentation and Information Service (2001). *Educating for Citizenship* (CD-ROM).

Ta CD-ROM (izdan v angleščini, francoščini in španščini) je uporaben pripomoček za vse tiste, ki jih zanima področje državljanske vzgoje in teorije vzgoje. Vsebuje slovarček temeljnih konceptov s področja državljanske vzgoje, seznam knjig ter primerov dobre prakse ter izbor didaktičnega gradiva za poučevanje državljanske vzgoje.

PROJEKTI S ŠIRŠEGA PODROČJA DRŽAVLJANSKE VZGOJE

Vključevanje stališč in vrednot v vzgojnoizobraževalni proces, s posebnim poudarkom na poučevanju človekovih pravic

Vodja projekta: *dr. Marjan Šimenc* (Pedagoški inštitut)

Polje edukacije je opredeljeno kot polje vzgoje in izobraževanja. S prenašanjem vednosti in vrednot šolstvo prispeva k reprodukciji družbe in zagotavlja družbeno kohezivnost. Posredovanje vrednot je tudi zakonsko podgrajeno: med zakonsko opredeljene cilje osnovnošolskega izobraževanja v Sloveniji spada "vzgajanje za obče kulturne in civilizacijske vrednote, ki izvirajo iz evropske tradicije" in "vzgajanje medsebojno strpnost, spoštovanje drugačnosti in sodelovanje z drugimi, spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin" (Zakona o osnovni šoli, 2. člen). Vendar sodobna mednarodna teoretske produkcije pokaže, da ni širokega soglasje o tem, kaj vse spada med vrednote, ki naj bi jih šola prenašala, niti o tem, kako in kdaj naj bi se te vrednote poučevalo. O nesoglasju pričajo tudi sodobne teoretske razprave o vprašanju vzgoje v Sloveniji (cf. Vzgoja v javni šoli, tematska številka Sodobne pedagogike 2000/1). Obenem se v obdobju intenzivnih procesov sprememb v socialnem tkivu in pojemajoči vlogi tradicionalnim moralnih arbitrov od šole bolj in bolj pričakuje, da bodo posredovali moralne vrednote. Ne glede na ovrednotenje tega pričakovanja sodobna konstelacija zastavlja niz problemov, ki terjajo teoretske in praktične rešitve. Naj navedemo samo nekatera vprašanja, na katera bo raziskava poskusila odgovoriti:

- Kakšna je temeljna narava vrednot, kakšno je razmerje med javnimi in zasebnimi vrednotami?
- Kako vzgajati in obenem "razvija kritično moč razsojanja", ki je prav tako eden od zakonsko zapisanih ciljev osnovne šole? In naprej, kako je mogoče učiti vrednote, kako posredovati stališča in pripravljenosti za delovanje?
- Kje se konča vzgoja in začne indoktrinacija, do kam sega proces inkulturacije (Bela knjiga) in kje se začne ideologija?
- V programskih dokumentih se kritično mišljenje in zmožnost racionalne presoje postavljata kot temeljna obramba pred indoktrinacijo. Kako učence naučiti kritičnega mišljenja? In splošneje: je racionalna avtonomija primeren edukacijski ideal?

Državljska vzgoja in vrednote ter stališča učencev v Sloveniji

Vodja projekta: *dr. Marjan Šimenc* (Pedagoški inštitut)

Mednarodna primerjalna raziskava državljskega izobraževanja in vzgoje, ki je potekala pod okriljem IEA (International Association for Evaluation of Educational Achievement) je pokazala, da je vednost slovenskih učencev s področja državljskega izobraževanja primerljiva z vednostjo učencev v drugih državah, stališča slovenskih učencev na dveh področjih pa izrazito negativno odstopajo od mednarodnega povprečja. Najbolj se to kaže pri odnosu do priseljencev (imigrantov) in zaupanju v politične institucije.

Projekt ima namen podrobneje raziskati vzroke za tovrstna stališča slovenskih učencev, analizirati kompleksne dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje njihovih stališč, in specifično,

kateri dejavniki so v prvi vrsti povezani z izstopajočima stališčema. V tem kontekstu se bo raziskava osredotočala na konceptualna vprašanja razmerja vednosti na eni strani in stališč in vrednot na drugi. Podrobneje bo analizirana vloga šole kot temeljnega institucionaliziranega socializacijskega dejavnika, zlasti vpliv modelov poučevanja v okviru predmetov, povezanih z državljsko vzgojo, na vrednote in stališča učencev. Ključnega pomena bo vprašanje, kako oblike posredovanja vrednot vplivajo na dejansko sprejete vrednote, oziroma dilema, kako prenašati stališča in vrednote, ne da bi prestopili prag indoktrinacije.

ETGACE in Re-ETGACE

Izobraževanje in usposabljanje za upravljanje in aktivno državljanstvo v Evropi

(Education & Training for Governance and Active Citizenship in Europe)

(Reviewing Education & Training for Governance and Active Citizenship in Europe – a Central and Eastern Europe Perspective)

Triletni raziskovalni projekt ETGACE je bil financiran iz sredstev V. okvirnega programa Evropske Unije z akcijskim ciljem: 'Izboljšanje družbeno-ekonomskih temeljnih znanj'. V projektu s polnim naslovom 'Izobraževanje in učenje za aktivno državljanstvo in upravljanje v Evropi: analiza izobraževanja odraslih in oblikovanje formalnih, neformalnih in naključnih izobraževalnih interventnih strategij' je poleg Andragoškega centra Slovenije sodelovalo pet evropskih univerz iz Velike Britanije, Finske, Nizozemske, Španije in Belgije. Z enotno metodologijo smo želeli doseči skupni cilj: ponuditi znanstveno osnovo za izobraževalne intervencije, ki bi evropskim državljanom omogočile aktivnejše sodelovanje pri oblikovanju in odločanju o lastni prihodnosti.

S pregledom nacionalne literature in analizo politik smo poskušali zajeti pomena aktivnega državljanstva in upravljanja v spreminjajočih se družbenih kontekstih, ter raziskali katere pristope 'aktivnega državljanstva' in 'upravljanja' spodbujajo v šestih evropskih državah in na evropski politični ravni. Z metodama fokusnih skupin in analizo biografij smo zbrali primerljive podatke o učenju aktivnega državljanstva in o tolerantnih, vključujočih in odgovornih strategijah, ki lahko to učenje in izobraževanje dvignejo na višjo raven. Razvili smo gradiva in strategije, ki bodo izobraževalcem na voljo pri spodbujanju aktivnega državljanstva in jih posredovali uporabnikom preko priročnikov, tiskanih in on-line gradiv ter delavnic in konferenc. Obsežne rezultate bomo v kratkem objavili tudi v strokovni monografiji.

Enoletni projekt Re-ETGACE je nadaljevanje opisanega projekta v katerem ima ACS nalogo priprave delovnih gradiv in podpore raziskovalcem iz Madžarske in Romunije. Metodologija in cilji se pomembno ne razlikujejo z namenom pridobiti primerljive podatke z že izpeljano raziskavo.

Več informacij o rezultatih, partnerjih in samem poteku raziskave je dosegljivih na spletni strani <http://www.surrey.ac.uk/Education/ETGACE/>.

pripravil:

Darijan Novak (**Andragoški center Slovenije**)

NOVICE IN OBVESTILA

Odbor ministrov Sveta Evrope je 16. oktobra 2002 sprejel priporočilo o izobraževanju za demokratično državljanstvo. V priporočilu so predstavljene splošne smernice, cilji, vsebine in metode poučevanja, kot tudi izobraževanje učiteljev in izobraževalcev. Slovenski prevod priporočila je skupaj z originalom objavljen na spletnih straneh MŠZŠ:

http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/mednarodno/solstvo/pdf/svet_evrope_slo.pdf

---

Novembra 2002 je bil v Maastrichtu na Nizozemskem vseevropski kongres o globalnem izobraževanju. Organiziral ga je Center Sever-Jug Sveta Evrope kot prispevek k nadaljevanju Svetovnega vrha o trajnostnem razvoju v Johannesburgu, udeležilo pa se ga je čez 200 predstavnikov iz 50 držav, predvsem s področja varstva okolja. Na kongresu je bila sprejeta deklaracija o globalnem izobraževanju.

Globalno izobraževanje pomeni »izobraževanje, ki ljudem omogoča jasen in nepristranski pogled na stvarnost tega sveta in jih spodbuja k večji pravičnosti, enakosti in človekovim pravicam za vse«. Obsega razvojno izobraževanje, izobraževanje o človekovih pravicah, o trajnostnem razvoju, miru in preprečevanju spopadov ter medkulturno izobraževanje, torej vse elemente izobraževanja za demokratično/aktivno državljanstvo v globalni perspektivi. Slovenski prevod deklaracije je skupaj z originalom objavljen na spletnih straneh MŠZŠ:

<http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/mednarodno/solstvo/pdf/Maastrichtska%20deklaracija-prevod.pdf>

V Strasbourgu je med 2. in 4. decembrom 2002 potekala konferenca o nasilju z naslovom *Local Partnerships for Preventing and Combating Violence at School*. Ob zaključku je bila na konferenci sprejeta tudi sklepna deklaracija, ki je objavljena na spletnih straneh MŠZŠ:

<http://www.mszs.si/slo/ministrstvo/mednarodno/solstvo/pdf/violence.pdf>
